

Coperta și tehnoredactarea:

ing. Ionuț Ardeleanu-Paici

© Editura Paideia, 2015

Piața Unirii nr.1
București, România

tel. : 021 316 82 10

comenzi@paideia.ro

www.paideia.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României

OLTEANU, ANTOANETA

**Locul și locuirea la români - Facerea
lumii** / Antoaneta Olteanu. - București :
Paideia, 2015

ISBN 978-606-748-111-2

006.954.1

222.11

398.3

Antoaneta Olteanu

*Locul și Locuirea
la Români*

Facerea lumii

paideia

cap, se face o lună băiat și o lună fată. Și care femeie îngreunată va merge în genunchi până unde bea apă curcubeul, să zică „Tatăl Nostru” de trei ori și să bea apă mai la vale, copilul acela ce-l va face are să fie o lună fată și o lună băiat și are să știe tot ce-i pe lume, are să fie năzdrăvan (Niculiță-Voronca, II, p.212).

Despre vreme

Dacă se arată, când plouă, curcubeu pe cer, apoi se crede că ploaia va înceta (Gorovei, 1995, p.267). ♦ Dacă apare dimineața curcubeul, e semn de secetă pe vară (Gorovei, 1995, p.71). ♦ Când se arată curcubeu dimineața pe pâclă, atunci e semn că lung timp vor fi tot pâcle cu bure (Marian, 1994, I, p.86). ♦ Dacă seara spre răsărit se vede curcubeul, va fi vreme senină (Marian, 1994, I, p.87). ♦ Curcubeul e din soare și din apă. Curcubeul de s-arată când e ploaie, e semn că se va înșenina, se va face frumos (Niculiță-Voronca, II, p.213). ♦ Când curcubeul este mai mult roșu, e semn de vânt (Pamfile, 2001-1, p.80).

Suprins

S acerea lumii	5
Apa cosmică	10
Pământul	12
Miezul pământului	30
Căfelul pământului	30
Stâlpii pământului	31
Marginea pământului	45
Mărul roș	46
Mijlocul pământului, buricul pământului	47
Sorbul pământului	48
Lumea apelor	49
Apele terestre	49
La râu	52
Marea	69

Balta, lacul	72
Sorbul apelor	75
Apa sămbetei	77
Podul	79
Munții, dealurile și văile	83
Considerații generale	83
Mina	91
S umea de sus	97
Cerul	98
Considerații generale	98
Inima cerului	105
Corșile	105
Stâlpii cerului	107
Cerurile	108
Geografia cerului	109
Soarele	110
Luna	116

Stelele	121
Văzduhul	127
Considerații generale	127
Vânturile	129
Ploaia	139
Piatra, grindina	148
Curcubeul	155

Apa cosmică

Origini

La început a fost apa, din care s-a născut Dumnezeu (Pamfile, 2002, p.48). ♦ La începutul începutului nimic nu era pe lume decât întuneric și o mare fără de margini. În mijlocul acestei mări s-a ridicat un vârtej de spumă, din care s-a născut Dumnezeu (Pamfile, 2002, p.48). ♦ Înainte de facerea lumii nu era pământ, soare, lună și stele, nici oameni și vietăți, ca în ziua de azi, ci numai o apă ori încotro te-ai fi întors și te-ai fi uitat. Iar deasupra acestei ape nemărginit de mare umblau încoace și încolo Dumnezeu și Dracul, unicele ființe pe atunci (Pamfile, 2002, p.48). ♦ Cică dintru început nu era pământ, soare, lună și stele, nici lumină, ca acum, ci, oriîncotro te-ai fi întors și te-ai fi uitat, era numai o apă tulbure, care plutea ca un nor încolo și-ncoace. Iar pe valurile acestei ape nemărginit de mare și adâncă umbla Dumnezeu și dracul, unicele ființe de pe timpul acela (Brill, I, p.143). ♦ Înainte de a se zidi pământul, cât vedeai cu ochii nu era decât apă și iar apă. Atunci s-au prins frații de cruce Dumnezeu cu Sf. Petru și cu Faraon, Scaraschi, mai marele dracilor, și au făcut un zapis drept chezășie că nu au să se despartă niciodată. Și umblau așa câteștrei prin apa aceea, neavând deloc unde să se așeze (Pamfile, 2003, p.49). ♦

Chiar de la început era numai întunec și apă și Dumnezeu umbla cu o luntriță pe deasupra apei, iar în altă luntriță, cât pe colo, umbla Satana, adică diavolul (Brill, I, p.146). ♦ Scos din fundul mării celei mari sub chipul unui pumn de lut din care mai apoi a crescut cât nu-l poate cuprinde gândul, pământul nostru, ca o turtă de rotund, este înconjurat și astăzi de apa cea mare și plutește și astăzi cum va pluti în vecii vecilor deasupra acestei ape fără margini care se întinde și dincolo de poalele cerului. Atât de mare este apa și atât de mică este turta pământului nostru față de cuprinsul apei, încât cu drept cuvânt se poate spune că pământul stă pe mare ca o frunză de stejar într-un țarc de fân (Pamfile, 2002, p.236).

Tradiții

Soarele asfințește în marea cea fără de sfârșit, care înconjoară lumea de jur-împrejur. Pe această mare soarele plutește cu luntrea, mergând spre răsărit, de unde iar începe să urce bolta cerească (Pamfile, 2001, p.41). ♦ Soarele, după ce apune, merge ca jumătate de noapte, până ajunge la casa mâne-sa, că are mamă, și mă-sa-i dă cămăși curate și-apoi se duce de se scaldă în mare și toată noaptea se spală de tot răul și de toate relele câte le vede, până iese curat. Soarele de aceea dimineața e roș, că iese din scăldătoare (Niculiță-Voronca, II, p.6). ♦ Dovadă de apa care se întinde dincolo de marginile pământului,

firește, nu se poate da, deoarece nimeni n-a ajuns până la marginea pământului ca să vadă și să poată spună și altora; dar că pământul plutește pe apă este faptul că, de îndată ce face omul o săpătură mai adâncă, îndată dă de apă, care izvorăște cu atâta mai multă putere, cu cât săpătura se apropie de fundul pământului (Pamfile, 2002, p.236). ♦ Pământul e înconjurat de apă, și deasupra noastră, și sub noi e tot apă (Niculiță-Voronca, I, p.113). ♦ Diavolul stă ferecat în mare, el neconținut își roade lanțurile și s-ar desface, dar covalii îl întăresc la loc. Lor li-a lăsat învățătură strămoșii lor că duminica, cum e să asfințească soarele sau chiar cum dă după-amiază, să bată o dată degeaba cu ciocanul pe ilău și atunci lanțurile diavolului se fac din nou (Niculiță-Voronca, I, p.121).

Pământul

Origini

Creația lui Dumnezeu. Dumnezeu a făcut pământul marți și nu l-a nimerit (Brill, I, p.141). ♦ Pământul plutește pe o apă (Pamfile, 2001, p.13). ♦ Pământul este așezat pe apă, apa pe foc și focul pe voia lui Dumnezeu (Brill, I, p.156). ♦ Dumnezeu a scuipat în palmă și din

scuipatul lui a ieșit pământul care stă până astăzi în palma lui Dumnezeu (Brill, I, p.122). ♦ La început era numai o apă sfințită pe care pluteau Dumnezeu și dracul. Obosit, Dumnezeu și-a scos tina de sub unghii și a făcut o turțiță pe care s-a așezat cu dracul să se odihnească. Dracul, vrând să-l înlăture pe Dumnezeu, a tras de turțiță, care s-a lățit și a format pământul. Dumnezeu a aruncat pe dracul în apă, blestemându-l să locuiască numai acolo. De atunci este dracul stăpânul apelor și caută să înece oamenii. Când vrea să înece o femeie, ia chip de femeie și se numește Îneceătoare; când vrea să înece un bărbat, ia chip de bărbat și se numește Înecător (Brill, I, p.124). ♦ Până la Domnul Hristos pământul nu era așa de mare, atunci a crescut și pământul (Niculiță-Voronca, I, p.106). ♦ Dumnezeu a făcut pământul ca o minge. Apoi l-a lățit și l-a lăsat să plutească pe suprafața apei. Fiind neted și fără apă, nu putea viețui nimic pe el (Brill, I, p.122). ♦ Dumnezeu a luat o strachină și a pus în ea pământul; a despărțit apoi pământul din strachină în mai multe părți, binecuvântându-l și semănându-l pe pământ și îndată într-un loc s-a prefăcut în pământ negru, în altul în lut, în nisip, în piatră ș.a. (Balan, p.21). ♦ La început era numai apă peste tot, pe care Dumnezeu umbla și dormea. Nu era nici, zi, nici noapte. Dumnezeu îmbătrânind și fiindu-i frig, a scos din apă pământ și a făcut o turtă atât de mare, cât

să poată sta pe ea. A pus apoi toate vietățile să scoată pământ și au mărit turta (Brill, I, p.123). ♦ Dracul căuta pământ sub apă și nu găsea. Pe când diavolul trudit, dormea, Dumnezeu a scos puțin pământ din apă și a făcut o turtiță pe care a pus-o pe apă. A blagoslovit-o și turtița s-a mărit, de s-a făcut pământul (Brill, I, p.124). ♦ Dumnezeu s-a iscat din duh și foc, apoi a stins jumătate din foc și a dat o ploaie din care au rămas mările deasupra focului. Din cenușa focului face o turtă pe care o pune pe apă și devine pământul de azi. Stelele sunt scânteile rămase de la foc. Dumnezeu toarce țărână și din acele gheme face munții și dealurile. Face apoi o broască țestoasă, iar din ouăle ei toate soiurile de animale. Din negrul de sub unghie face pe Adam, iar din talpa și coasta acestuia, pe Eva. Îi face stăpâni pe lume cu condiția să nu mintă și fac zapisul pe o cărămidă. După șapte ani, Adam găsește o scripcă și o sparge, dar după trei ani o găsește și se învață să cânte. Se rup strunele, dracul, prefăcut în fată, îi promite că îi face alte-le dacă o va lua de soție. Când se duce acasă, minte că a zăbovit fiind bolnav și de atunci începe a cădea bruma, a se usca frunza copacilor, dar el se gândea numai la scripcă și la fată. Dumnezeu îl pedepsește să-și agonisească hrana din muncă (Mușlea-Bîrlea, p.541).

Emersiunea. Pământul era sub apă și Dumnezeu s-a scufundat și a aruncat țărâna afară. Dracul o împrăștia, ca să nu reușească Dumnezeu să facă ce voia. Dumnezeu l-a învins și, suflând asupra pământului scos deasupra apei, acesta s-a întors ca o pătură. Ca să nu se scufunde, Dumnezeu a făcut o furcă, tot de pământ, pe care se sprijină pământul (Brill, I, p.126). ♦ Mai înainte era o apă fără de margini, pe care umbla Dumnezeu și Diavolul, fără ca să se cunoască între dânșii. Într-o zi se întâlnesc amândoi și se întreabă: – Cum te cheamă te tine? – zice Dumnezeu Diavolului. – Nifärtache mă cheamă, – a răspuns dracul. – Dar pe tine? – Pe mine mă cheamă Färtache. Pe urmă au stat ei ce au stat, au mai vorbit ce-or mai fi vorbit și iată că se hotărâră ca să facă pământul. Și zise Dumnezeu: – Scoboară-te, Nifärtache, tocmai în fundul mării și ia de acolo pământ în numele meu, ca să avem de ce să facem lumea peste apă. Diavolul se scufundă numaidecât în fundul apei, dar, din mândrie, nu luă pământ în numele lui Dumnezeu, ci în numele său. Cum luă pământul, începu să meargă către fața apei spre a-l duce la Dumnezeu, dar apele bătându-l din toate părțile, țărâna i-a fugit din mână și, când a ajuns deasupra, nu mai avea nimic. De aceea Dumnezeu îi zise: – Vezi? Aceasta s-a întâmplat pentru că n-ai luat lutul în numele meu. Acum dracul era în apă până